

AB YEŞİL MUTABAKATI

Ar-Ge Şubesi

İÇİNDEKİLER

1. Avrupa Yeşil Mutabakatı	2
2. Avrupa Yeşil Anlaşma Yatırım Planı ve Adil Geçiş Mekanizması	3
3. Avrupa İklim Yasası	4
3.1. Sınırdaki Karbon Uygulaması	6
4. AB Biyoçeşitlilik Stratejisi	8
5. Yeni Sanayi Stratejisi	9
6. Otomotiv Sektörü Özelinde Bilgi Notu	13
7. Tekstil Sektörü Özelinde Bilgi Notu	14
8. Sonuç	16

1. Avrupa Yeşil Mutabakatı

KRONOLOJİ	
11.12.2019	Avrupa Yeşil Anlaşmasının Sunumu
14.01.2020	Avrupa Yeşil Anlaşma Yatırım Planı ve Adil Geçiş Mekanizmasının Sunumu Bölgeleri, yerel toplulukları, sivil toplumu, işletmeleri ve okulları bir araya getiren Avrupa İklim Paktına ilişkin halk müzakeresi (4.03.2020-1.4.2020)
4.03.2020	2050 yılına kadar iklim nötr bir Avrupa Birliği sağlamak için bir Avrupa iklim yasası önerisi
10.03.2020	Avrupa Sanayi Stratejisinin benimsenmesi
11.03.2020	Sürdürülebilir kaynak kullanımına odaklanan bir Döngüsel Ekonomi Eylem Planı Önerisi
20.05.2020	Gıda sistemlerini daha sürdürülebilir hale getirmek için "Çiftlikten çatala stratejisinin" sunumu
20.05.2020	Gezegimizdeki kırılgan doğal kaynakları korumak için 2030 için AB Biyoçeşitlilik Stratejisinin sunumu
8.07.2020	Tamamen karbondan arındırılmış, daha verimli ve birbirine bağlı bir enerji sektörüne giden yolu açmak için enerji sistemi entegrasyonu ve hidrojene yönelik AB stratejilerinin benimsenmesi

Komisyon tarafından 11 Aralık 2019'da kabul edilen Avrupa Yeşil Anlaşması, Mevzuatta 2050'ye kadar iklim nötrlüğüne ilişkin uzun vadeli hedefi ve AB'nin sera gazı emisyonları 2030 yılına kadar 1990 seviyelerine göre% 50-55 oranında azaltma yönündeki çabasını içermektedir. Anlaşma, AB'yi adil, refahı yüksek, kaynakları verimli kullanan rekabetçi bir ekonomiye sahip bir topluma dönüştürmeyi amaçlamaktadır.

Hedefler

- 2050 yılına kadar net sera gazı emisyonlarının sıfıra indirilmesi
- Ekonomik büyümenin kaynak kullanımından ayrılması
- Hiç kimsenin ve hiçbir yerin bu politikadan ayrı tutulmaması

2. Avrupa Yeşil Anlaşma Yatırım Planı ve Adil Geçiş Mekanizması

Yeşil Mutabakat Finansmanı

- Araştırma-Geliştirme, Yenilik, Teknoloji Transferi ve Yatırımlar için finansman kaynaklarının yaratılması (AB genelinde yıllık 260 Milyar Avro ek yatırım ihtiyacı doğacak)
  - o AB fonları
  - o Devlet yardımları
  - o Kamu Alımları
- Farklı finansman olasılıkları
  - AB Yeşil Mutabakatı Yatırım Planı (1 Trilyon Avro)
  - Yenilikçilik Fonu (10 Milyar Avro)
  - LIFE, Horizon
- 2021-2030 döneminde, AB Komisyonu, AB bütçesi kapsamında iklim eylemine ayrılan kaynakları artırarak ve ek kamu ve özel finansmandan yararlanarak en az 1 trilyon Euro'luk sürdürülebilir yatırımı harekete geçirmeyi planlamaktadır. (Genel kaynakların bir kısmının, geçişin zorluklarına en çok maruz kalan bölgeleri desteklemek için özel olarak tasarlanacağı belirtilmiştir.)

Etkinleştirme çerçevesi

- AB Komisyonu, tüm sektörlerdeki yatırım kararlarında sürdürülebilirliğin gerektiği gibi dikkate alınmasını sağlamak üzere düzenleme ve teşviklerin birleşiminden oluşan bir mekanizmayı devreye almayı hedeflemektedir.

Uygulama desteği

- Sürdürülebilir projelerden oluşan bir boru hattı oluşturmak amacıyla kamu idarelerine ve proje yürütücülerine danışmanlık ve teknik destek sağlanacaktır. Yatırım Planı'nın şu ana kadar en çok dikkat çeken bileşeni, 1 trilyon Avro tutarında finansal kaynakların 10 yıllığına seferber edilmesidir.
- Meblağın yaklaşık yarısı doğrudan AB bütçesinden gelirken, geri kalan miktarın da diğer kamu ve özel kaynaklar tarafından esasen bir kaldıraç etkisiyle karşılanması beklenmektedir.
- Avrupa Yatırım Bankası'nın, AB yönergeleri çerçevesinde yaklaşık 250 milyar Avro (yani toplamın dörtte biri) tutarında yatırımı tetiklemesi beklendiğinden, ek finansmanın seferber edilmesinde kilit bir kurum olacaktır.
- Dolayısıyla, Avrupa Yeşil Mutabakatı Yatırım Planı ve Avrupa Yatırım Bankası'nın hedefleri birlikte ele alındığında, iklimle ilgili finansman için 1.75 trilyon Avro'luk bir kaynak sağlama potansiyeline sahip olmaları beklenmektedir.

Avrupa Yeşil Anlaşması Yatırım Planı kapsamında yer alan Adil Geçiş Mekanizması ise, kimseyi geride bırakmadan, iklim nötr bir ekonomiye geçişin adil bir şekilde gerçekleşmesini güvence altına alan önemli bir araçtır.

Avrupa Yeşil Anlaşması Yatırım Planı, finansman ihtiyacı duyan bütün bölgelere cevap verecek olup mekanizma, iklim krizinden en çok etkilenen bölgelere, geçişin sosyo-ekonomik etkisini kısmen gidermek amacıyla, 2021-2027 yılları arasında en az 100 milyar Euro değerinde finansmanın harekete geçirilmesi konusunda yardımcı olacak. Mekanizma fosil yakıt tedarik zincirine bağlı işçi ve topluluklara yardım için gerekli yatırımı yaratacaktır.

Adil Geçiş Mekanizması üç ana finansman kaynağından oluşuyor:

- ✓ 7.5 milyar Euro fon alacak Adil Geçiş Fonu, Komisyon'un bir sonraki uzun dönemli AB bütçesi teklifinde yer alacak olup, üye Devletlerin Fondan paylarını alabilmeleri için, Komisyonla iletişim halinde, uygun bölgesel geçiş planları yoluyla bölgeleri belirlemeleri gerekmektedir. Fon, öncelikle bölgelere hibe sağlayacak olup, Fon ayrıca enerji verimliliği gibi temiz enerjiye geçiş yatırımlarına destek olacaktır.
- ✓ Yatırım: AB kapsamında iddialı bir adil geçiş projesi 45 milyar Euro tutarında yatırım sağlayacaktır. Proje bölgelerde sürdürülebilir enerji ve ulaştırma alanlarında özel yatırımcıları çekeceği gibi, ekonomilerinin büyümesi için yeni kaynakların bulunmasına da yardımcı olacaktır.
- ✓ AB bütçesinden desteklenerek, Avrupa Yatırım Bankası ile kamu sektörü 25 ila 30 milyar Euro arasında yatırımı toplayacaktır. Kamu sektörüne verilen krediler, örneğin bölgesel ısıtma şebekelerine yatırımlarda ve binaların yenilenmesinde kullanılacaktır. Komisyon, bu kararı Mart 2020'de kararlaştırmak adına bir yasa tasarısı sunacak.

3. Avrupa İklim Yasası

İklim eylemi, sera gazı emisyonlarının iddialı bir şekilde azaltılmasından en son araştırma ve yeniliğe yatırım yapmaya ve Avrupa'nın doğal çevresini korumaya kadar uzanan iddialı bir önlem paketi olan Avrupa Yeşil Anlaşmasının merkezinde yer almaktadır.

Vatandaşları ve toplumun tüm kesimlerini iklim eylemine dahil edecek Avrupa İklim Paketi Komisyonu kapsamlı bir etki değerlendirmesine, ulusal enerji ve iklim planlarının analizine ve halkın istişaresine alınan paydaşların katkılarını dikkate alarak, 2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarını azaltmaya yönelik bir AB hedefi önerisinde bulunmuştur.

Haziran 2021'e kadar, Komisyon ayrıca ek sera gazı emisyon azaltımları sağlamak için ilgili tüm politika araçlarını gözden geçirecek ve gerektiğinde revize etmeyi önerecektir.

2021'in başlarında Komisyon, iklimle uyum sağlama, direnç oluşturma, önleme ve hazırlıklı olma çabalarını güçlendirmek ve işletmelerin, şehirlerin ve vatandaşların iklim değişikliğini entegre edebilmelerini sağlamak için iklim değişikliğine uyum konusunda yeni ve daha iddialı bir AB stratejisi benimseyecek olup, yeni stratejinin tasarımına halkın katılımı ile bilgi verilecektir.

Uluslararası düzeyde AB, Glasgow'daki Birleşmiş Milletler iklim değişikliği konferansı öncesinde büyük emisyon yayıcılarının isteklerini artırmak için uluslararası müzakerelere liderlik etmeye devam edecektir.

AB Emisyon Ticaret Sistemi (EU ETS) Taşımacılık, binalar ve tarım gibi sektörler için ulusal hedefleri aşağıdaki gibi sıralamış olup;

- Ormanlarımızın ve arazimizin iklim değişikliğiyle mücadeleye katkı sağlamasını sağlamak
- Ulaşımdan kaynaklanan sera gazı emisyonlarının azaltılması, örn. araçlar için CO2 emisyon standartları yoluyla Enerji verimliliğini, yenilenebilir enerjiyi ve AB ülkelerinin enerji ve iklim politikalarının yönetimini artırmak
- Yenilikçi düşük karbon teknolojilerini teşvik etmek
- İklim ısınmasına neden olan florlu sera gazlarının aşamalı olarak azaltılması
- Ozon tabakasının korunması
- İklim değişikliğinin etkilerine uyum sağlamak İklim eylemini finanse etmek
- İklim değişikliğiyle mücadele etmek ve iklim açısından nötr bir topluma geçişi başarmak için önemli yatırımlar, araştırma ve yenilikler, yeni üretme ve tüketme yolları ile çalışma, ulaşım ve birlikte yaşama şeklimizde değişiklikler yapılması şeklindedir.

AB, kilit alanlardaki eylemlerde bunu ele almaktadır. Örneğin:

- Enerji
- Çevre
- Mobilite ve ulaşım
- Bölgesel politika ve düşük karbon ekonomisi
- Sürdürülebilir finans
- Sanayi politikası
- Ticaret ve sürdürülebilir kalkınma
- Uluslararası işbirliği ve kalkınma
- İklim değişikliği üzerine araştırma ve yenilik
- Sürdürülebilir kalkınma hedefleri

AB, 2050'de iklim açısından nötr olmayı hedefini yasal bir zorunluluğa dönüştürmek için bir Avrupa İklim Yasası önerisinde bulunmuştur. Bu hedefe ulaşmak için, ekonomi dahil tüm sektörlerin harekete geçmesi elzem olup, çalışmalar aşağıdaki ana başlıklarda toplanmaktadır:

- Çevre dostu teknolojilere yatırım yapmak
- İnovasyon için endüstriyi desteklemek
- Daha temiz, daha ucuz ve daha sağlıklı özel ve toplu taşıma araçları sunmak
- Enerji sektörünün karbondan arındırılması
- Binaların daha enerji verimli olmasının sağlanması
- Küresel çevre standartlarını iyileştirmek için uluslararası ortaklarla çalışmak

3.1. Sınırdaki Karbon Düzenlemesi

Karbon sınır düzenlemesinin temel amacı, karbon kaçağını önleyerek iklim değişikliğiyle mücadele etmektir.

Avrupa Birliği, 4 Mart 2020 tarihinde açıkladığı İklim Kanunu teklifi ile birlikte Avrupa Yeşil Mutabakatının önemli politika araçlarından biri olarak addolunan "Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması"nın içeriğinin belirlenmesi için bundan etkilenebilecek paydaşlarla süreci şekillendirme çabası içindedir.

Bu bağlamda ve Daha İyi Düzenleme ilkelerine uygun olarak, Komisyon, Karbon Sınırı Düzenleme Mekanizması ile ilgili paydaşların görüşlerini toplamak için tasarlanmış bir halk müzakeresi başlatmıştır. Bu istişarenin amaçları:

- Tüm vatandaşlara ve kuruluşlara politika geliştirmeyi bilgilendirme fırsatı vermek
- Vatandaşların politika seçenekleri ve olası etkileri hakkında fikirlerini toplamak
- Gelecekteki Karbon Sınırı Düzenleme Mekanizmasıyla ilgili fırsatları ve zorlukları belirlemektir

Yukarıda ifade olunan halk müzakeresi süreci 4 Mart 2020-1 Nisan 2020 tarihleri arasında tamamlanmış ve yol haritasına ilişkin paydaşlardan hali hazırda 224 görüş gelmiştir. Şu andaki süreç ise Kamu İstişare süreci olup, hali hazırda görüşler toplanmaktadır.

Komisyon politika önerilerini aşağıda yer alan 3 temel üzerine inşa edeceğini ifade etmiştir.

Bu kapsamda: Komisyon'un, sınırdaki karbon düzenlemesinin olası dizaynına ilişkin:

- hem ithal hem yerli seçili ürünlerde karbon vergisi uygulanması,
- İthal ürünlerde yeni bir karbon gümrük vergisi uygulanması,
- AB'nin Emisyon Ticaret Sisteminin (ETS) ithalata da uygulanması,

Görüşleri gündemdedir.

Karbon kaçağı riski, ya üretimin AB'den emisyon azaltma konusunda daha az hevesli diğer ülkelere aktarılması ya da AB ürünlerinin daha karbon-yoğun ithalatlarla değiştirilmesi anlamına gelir ki bu risk gerçekleşirse, küresel emisyonlarda bir azalma olmayacak ve bu durum, AB'nin Paris Anlaşması'nın küresel iklim hedeflerini karşılama çabalarını boşa çıkaracaktır.

Bir Karbon Sınırı Ayarlama Mekanizması (CBAM), ithalat fiyatlarının karbon içeriğini daha doğru şekilde yansıtmayı sağlayacaktır. Bu önlem, Dünya Ticaret Örgütü kurallarına ve AB'nin diğer uluslararası yükümlülüklerine uyacak şekilde tasarlanacaktır.

Karbon Fiyatlaması: Emisyon Ticaret Sistemi

- Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) (25 milyar €):

- ETS, Birliğin karbon pazarıdır ve AB emisyonlarının % 45'inden sorumlu sektörleri kapsar.
- ETS kapsamında karbon tahsisatlarının açık artırmasından elde edilen gelirin bir kısmı, Çok Yıllık Finansman Çerçevesi (Multiannual Financial Framework) dışındaki iklimle ilgili projeleri finanse eden iki fona tahsis edilmektedir:
  - İnovasyon Fonu: Gelecek vaat eden düşük karbon teknolojilerinin tanıtım projelerine odaklanır;
  - Modernizasyon Fonu: Orta ve doğu Avrupa'daki on düşük gelirli Üye Devlette enerji sistemlerinin modernizasyonunu, enerji verimliliğindeki gelişmeleri ve adil geçişi destekler.

Karbon Fiyatlaması: Sınırdaki Karbon Düzenlemesi

- “Karbon kaçağı” riskini azaltmak amacıyla eşyanın karbon içeriğini daha doğru yansıtan bir ithalat fiyatı oluşturulması
- Öncelikler:
  - DTÖ ve AB hukuku normlarına uygun bir düzenleme yapısı
  - Karbon kaçağı riskinin yüksek olduğu sektörlerle başlangıç
  - Emisyon Ticareti Sistemi kapsamındaki karbon kaçağı riskine ilişkin tedbirlerin alternatifi
- İlk etapta etkilenmesi muhtemel sektörler:

Enerji yoğun ve kaynak yoğun sektörler

1. Ne tür bir “düzenleme”:

- hem ithal hem yerli seçili ürünlerde karbon vergisi uygulanması,
- İthal ürünlerde yeni bir karbon gümrük vergisi uygulanması,
- AB'nin Emisyon Ticaret Sisteminin (ETS) ithalata da uygulanması,

Sınırdaki karbon uyarlaması DTÖ ve AB Hukuku çerçevesinde 3 şekilde gerçekleştirilebilir:

- Sınırdaki karbon uyarlaması
- İthalatçıların AB Emisyon Ticareti Sistemine dahil edilmesi
- Paris Anlaşması'nda öngörülen iklim politikaları doğrultusunda üretim yapmayan 3. ülke ürünleri üzerine ithalat vergisi

Hedefteki olası sektörler

- AB çelik, alüminyum ve diğer metal sektörleri, başta Çin olmak üzere pek çok ülkenin geniş teşvik uygulamalarını ve çevreye duyarlı olmayan üretimlerini eleştiriyor. Financial Times'da 03.09.2020'de yayınlanan sektör temsilcisi görüşü: AB Komisyonu ve diğer AB kurumlarından “oyun kurallarını eşitleyecek” (level playing field) bir normatif düzene geçilmesi.
- Cam ve seramik
- Çimento
- Madencilik ve taşocağı işletmeciliği ve imalat sanayii

İklim değişikliği ve çevresel bozulma, Avrupa ve dünya için varoluşsal bir tehdittir. Bu zorlukların üstesinden gelmek için Avrupa, Birliği modern, kaynak verimli ve rekabetçi bir ekonomiye dönüştürecek yeni bir büyüme stratejisi ortaya koyma sürecine girmiştir.

Avrupa Yeşil Anlaşması, AB ekonomisini sürdürülebilir kılma planı olup, bunu, iklim ve çevresel zorlukları fırsatlara dönüştürerek ve geçişi herkes için adil ve kapsayıcı hale getirerek yapma düşüncesindedir.

DTÖ Anlaşmaları Çerçevesinde "Karbon Vergisi"

- İthalatta karbon düzenlemesine karşı uygulanabilecek ilgili DTÖ kuralları
- Bağlı gümrük vergisi oranları (gümrük tarifeleri)
- Ulusal muamele kuralı (ithal ve yerli benzer ürün arasında ayrımcılık yapma yasağı)
- Miktar kısıtlaması (kota) yasağı
- En çok kayırılan ülke kuralı (benzer ithal ürünler arasında ayrımcılık yapma yasağı)
- İnsan sağlığı ve çevre korumasını yönelik *istisna* kuralları

İthalat veya ihracat odaklı olsun, sınırda vergi ayarlaması DTÖ kuralları kapsamında izin verilen bir hak.

- Vergi koyma zorunluluğu yok. Bu nedenle, hali hazırda AB ETS'yi değiştirmeyerek, herhangi bir DTÖ kuralını ihlal etmiyor.
- Ayrıca AB gelecekte yalnızca ithalat açısından sınırda vergi ayarlaması yapmaya karar verir ve Anlaşmalar'da belirlenen sınırlar içinde kalırsa, ihracatta da benzer bir ayarlama yapmak zorunda değildir.
- Her halükarda, olası bir karbon vergisi ne bir gelir ne de emlak vergisi olduğundan, büyük olasılıkla ayarlanabilir bir "dolaylı vergi" olarak nitelendirilecektir.

4. AB Biyoçeşitlilik Stratejisi

Stratejiyle doğanın korunması ve doğa üzerinde oluşturulan tahribatın giderilmesi hedeflenmektedir. Doğanın ve biyoçeşitliliğin korunmasının tarımsal üretimin sürekliliğini ve güvenliğini sağlayacağına ve Covid-19 krizinden sonra ekonomik toparlanmaya katkı sunacağına değinilen strateji 2030 yılı için somut hedefler belirlemektedir.

2030 Yılına Kadar Doğanın Korunması İçin Belirlenen Hedefler

1. AB'nin kara ve deniz alanlarının asgaride % 30'unun yasal olarak korunması ve ekolojik koridorların birbirine bağlanması,
2. Başlıca ve bakir ormanlar da dahil olmak üzere, AB'de korunan alanlarının en az üçte birinin daha sıkı bir şekilde korunması,
3. Tüm korunan alanların etkili bir şekilde yönetilmesi, açık koruma hedeflerinin ve önlemlerinin tanımlanması ve denetlenmesi.

AB Doğa Restorasyon Planı: 2030'a Kadar Temel Taahhütler

1. Bir etki değerlendirmesine tabi olarak, 2021 yılında yasal olarak bağlayıcı olan AB doğa restorasyon hedeflerinin teklif edilmesi ve 2030 yılına kadar önemli ölçüde bozulmuş ve karbonca zengin ekosistem alanlarının restore edilmesi; habitatların ve türlerin üzerindeki koruma trendinin ve statülerinin bozulmadan devam etmesi ve en az % 30'unun uygun koruma statüsüne erişmesi veya güçlü bir olumlu eğilim göstermesi),
2. Tozlaştırıcılardaki düşüşün tersine çevrilmesi,

3. Kimyasal pestisitlerin riskinin ve kullanımının %50 azaltılması, daha tehlikeli pestisitlerin kullanımının %50 azaltılması,
4. Tarım alanının en az %10'unun yüksek biyoçeşitliliğe sahip doğal alanlar olması,
5. Tarım arazilerinin en az % 25'inde organik tarım yapılması, agroekolojik uygulamaların kullanımının önemli ölçüde artırılması,
6. AB'de en az üç milyar yeni ağaç dikilmesi,
7. Kirlenmiş toprak alanlarının iyileştirilmesinde önemli ilerlemeler kaydedilmesi,
8. En az 25.000 km uzunluğunda serbest akışlı nehirlerin restore edilmesi,
9. İstilacı yabancı türler tarafından tehdit edilen Kırmızı Liste türlerinin sayısında % 50 oranında azalmanın sağlanması,
10. Gübrelerden kaynaklanan besin kaybının %50 azaltılması ve gübre kullanımının en az %20 oranında azaltılması,
11. En az 20.000 nüfusu olan şehirlerde iddialı bir Kentsel Yeşillendirme Planı oluşturulması,
12. AB kentsel yeşil alanları gibi hassas alanlarda hiçbir kimyasal pestisit kullanılmaması,
13. Balıkçılık ve ekstraksiyon faaliyetleri yoluyla deniz yatağı da dahil olmak üzere hassas türler ve habitatlar üzerindeki olumsuz etkilerin önemli ölçüde azaltılması,

5. Yeni Sanayi Stratejisi

Komisyon, Avrupa endüstrisinin iklim nötrlüğü ve dijital liderliğe doğru ikili geçişlere öncülük etmesine yardımcı olacak yeni bir strateji sundu.

Söz konusu strateji ile, jeopolitik plakaların hareket ettirildiği ve küresel rekabetin arttığı bir dönemde Avrupa'nın rekabet gücünü ve stratejik özerkliğini artırma amaçlanmaktadır.

Girişim paketi, sağlam bir şekilde Avrupa değerleri ve sosyal piyasa geleneklerine dayanan Avrupa sanayi politikasına yeni bir yaklaşımın ana hatlarını çizmektedir. Paket aynı zamanda; büyük ve küçük şirketler, yenilikçi girişimler, araştırma merkezleri, hizmet sağlayıcılar, tedarikçiler ve sosyal ortaklar dâhil olmak üzere Avrupa endüstrisinin tüm oyuncularını desteklemek için bir dizi eylem ortaya koymaktadır.

Küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ'ler) için strateji, bürokrasiyi azaltmayı ve Avrupa'nın çok sayıdaki KOBİ'sinin tek pazar ve ötesinde iş yapmasına, finansmana erişmesine ve dijital ve yeşil geçişlere öncülük etmesine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bugünün girişimleri, tüm işletmelerin Avrupa'da ve ötesinde büyümesine ve rekabet etmesine olanak tanıyan Avrupa'nın en güçlü varlığı olan iyi işleyen tek bir pazarın önündeki engelleri aşmak için somut adımlar da içermektedir.

Avrupa'nın endüstriyel liderliğini sürdürmek için, yeni bir Endüstriyel Strateji üç temel önceliğin yerine getirilmesine yardımcı olacaktır:

1. Avrupa endüstrisinin küresel rekabet gücünü artırmak ve hem kendi içinde hem de küresel düzeyde eşit bir oyun alanı sağlamak,
2. 2050 yılına kadar Avrupa'yı iklim açısından nötr hale getirmek
3. Avrupa'nın dijital geleceğini şekillendirmek şeklindedir.

Strateji, Avrupa'nın endüstriyel dönüşümünün temel itici güçlerini ortaya koyan ve aşağıdakileri içeren kapsamlı bir dizi gelecek eylemi önermektedir:

- Teknolojik egemenliđi sürdürmek,
- Fikri mülkiyet hırsızlığıyla daha iyi mücadele etmek ve yasal çerçeveyi yeşil ve dijital geçişlere uyarlamak için bir Fikri Mülkiyet Eylem Planı,
- Enerji yoğun endüstrileri modernize etmek ve karbondan arındırmak, sürdürülebilir ve akıllı mobilite endüstrilerini desteklemek, enerji verimliliğini artırmak, rekabetçi fiyatlarla yeterli ve sürekli düşük karbonlu enerji tedarikini güvence altına almak için kapsamlı önlemler almak,
- Endüstrinin de-karbonizasyonunu hızlandırmak ve endüstriyel liderliği sürdürmek için bir Temiz Hidrojen İttifakı, ardından Düşük Karbonlu Endüstriler ve Endüstriyel Bulutlar ve Platformlar ve hammaddeler üzerine İttifaklar izliyor,
- Yeşil kamu alımları hakkında daha fazla mevzuat ve rehberlik hizmeti sunmak,
- Yeniliğe, yatırıma ve becerilere yeniden odaklanma,

Komisyon, hem yatay hem de belirli teknolojiler için kapsamlı bir dizi eylemle birlikte, farklı endüstriyel ekosistemlerin risklerini ve ihtiyaçlarını sistematik olarak analiz edecektir, komisyon, KOBİ'ler, büyük şirketler, sosyal ortaklar, araştırmacılar ve Üye Devletler ve AB kurumları dâhil olmak üzere sektörden temsilcilerden oluşacaktır. Gerektiğinde, belirli sektörlerden uzmanlardan bilgilerini paylaşmaları istenecektir. Komisyonun yıllık Sanayi Günleri tüm aktörleri bir araya getirmeye devam edecektir.

KOBİ'ler, üç işten ikisini sağlayarak Avrupa'nın endüstriyel dokusunda kilit bir rol oynamaktadır ve bu yeni endüstriyel yaklaşımın başarısının merkezinde yer almaktadır. Strateji, KOBİ'lerin ikiz geçişlere öncülük etmelerine yardımcı olmayı amaçlamaktadır, bu aynı zamanda doğru becerilere erişimi güvence altına almak anlamına da gelmektedir.

Bu geçişler için KOBİ'lerin kapasitesini oluşturmak adına Komisyon, Avrupa İşletme Ağını özel Sürdürülebilirlik Danışmanları ile geliştirecektir. Ayrıca, KOBİ'leri dijital yenilikleri entegre etme konusunda güçlendirmek için Avrupa'nın her bölgesinde Dijital İnovasyon Merkezlerini genişletmeyi planlamaktadır.

Komisyon ayrıca InvestEU KOBİ penceresi altında bir KOBİ İlk Halka Arzları (IPO'lar) Fonunu da destekleyecektir. Ayrıca, kadınların liderliğindeki şirketlere ve fonlara yatırımı teşvik ederek kadın girişimciliğini güçlendirecek. Ayrıca Komisyon, Üye Devletleri şirketlere tek elden hizmet desteği sağlamaya davet etmektedir. Amaç, Avrupa'yı bir iş kurmak ve büyümek için en iyi yer haline getirmektir.

Yüksek teknoloji KOBİ'lerin ve yeni kurulan işletmelerin büyümesini hızlandırmak için en iyi uygulamaları paylaşmak ve benimsemek için Üye Devletlerle bir AB Başlangıç Uluslar Standardı üzerinde çalışacaktır.

Tek pazar, Avrupa'nın en büyük başarılarından biridir ve Avrupa'daki işletmelere geniş bir iç pazar sağlar. AB içinde rekabeti ve ticareti teşvik eder. AB vatandaşlarına daha geniş bir mal ve hizmet seçeneği ile daha fazla istihdam ve girişimcilik fırsatı sunar. Aynı zamanda Avrupalı şirketlere küresel sahnede lider olmaları için ihtiyaç duydukları gücü vermektedir. Bununla birlikte, Avrupalılar, tek pazarın potansiyelini tam olarak kullanmalarını engelleyen engellerle hala karşılaşmaktadır. Tek pazarın önündeki engellerle ilgili Rapor, Avrupa'daki işletmelerin ve tüketicilerin bakış açısını kullanarak tek pazardaki geniş bir engel yelpazesini tanımlamaktadır. Rapor, kısıtlayıcı ve karmaşık ulusal kurallar, sınırlı idari kapasiteler, AB kurallarının kusurlu bir şekilde aktarılması ve

bunların yetersiz uygulanması şeklinde bu tür engellerin temel nedenlerine işaret etmektedir.

Komisyon, bu engelleri aşmak için, AB hukuku ihlallerinden kaynaklanan engelleri ele almayı amaçlayan tek pazar kurallarının Daha İyi Uygulanması için bir Eylem Planı kabul etmektedir. Eylem Planı, tek pazar kurallarının düzgün bir şekilde uygulanmasını sağlamak için Üye Devletler ve Komisyon arasında paylaşılan sorumlulukları çerçevesinde yenilenmiş bir ortaklığa dayanmaktadır. Bu bağlamda, Eylem Planı, tek pazar kurallarının uygulanmasına ilişkin işbirliğini güçlendirmek adına Komisyon ve Üye Devletlerin Ortak Görev Gücü'nü başlatmaktadır.

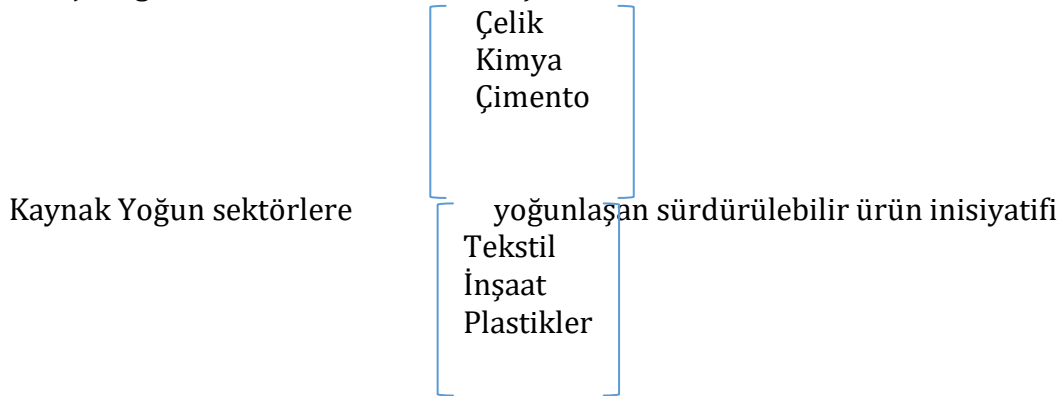
Komisyon, kendi payına, ulusal ve yerel makamları Avrupa hukukunu doğru bir şekilde uygulama çabalarında destekleyecek ve tek pazar kurallarının ihlallerine karşı kesin önlemler almaktan çekinmeyecektir.

Yeni Sanayi Stratejisi, Avrupa'nın ekonomik büyümesini ve refahını desteklemede hayati bir rol oynamaktadır. Avrupa endüstrisi, AB'nin toplam katma değerinin % 20'sini temsil eden ve AB'de 35 milyon kişiye istihdam sağlayan birçok sektörde küresel bir liderdir.

Mart 2019'da, Avrupa Konseyi, daha derin ve daha güçlü bir tek pazar için entegre bir yaklaşımla birlikte kapsamlı ve uzun vadeli bir AB sanayi politikası Stratejisi çağrısında bulundu. Avrupa için yeni bir endüstriyel yola duyulan ihtiyaç, Başkan von der Leyen'in Siyasi Yönergelerine, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi'nin 2019-2024 Stratejik Gündemi tarafından belirlenen önceliklere, Avrupa Yeşil Anlaşmasına ve Komisyon'un Avrupa'nın Dijital Geleceğini Şekillendirme Stratejisine yansıtılır. .

Öngörülen Politika Değişiklikleri

Enerji Yoğun Sektörlerin karbonsuzlaştırılması ve modernize edilmesi

*Döngüsel Ekonomi Eylem Planı

*Çevreye zararlı ürünlerin AB pazarına girişinin engellenmesi için minimum standartların belirlenmesi

*Tüketicilerin sürdürülebilir ürün ve hizmetlere yönlendirilmesi

Üç Temel Öncelik

Yeşil Dönüşüm
Küresel Rekabetçilik

Dijital Dönüşüm

Sanayi Dönüşümü
KOBİ'lerin desteklenmesi
Rekabetçi ve Sürdürülebilir Avrupa

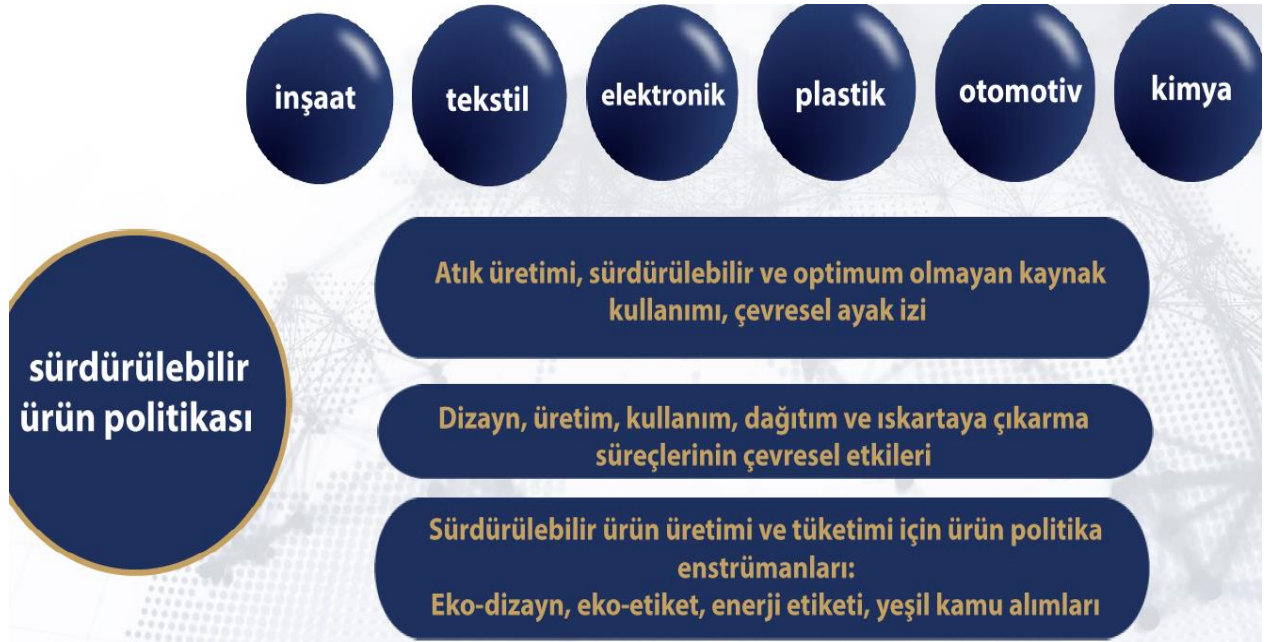
Sanayi sektörünü ve tüm değer zincirlerini sürdürülebilir ve kapsayıcı büyüme modeline mobilize etmek

Sürdürülebilir Ürün İnisiyatifi; materyallerin geri dönüştürülmeden önce yeniden kullanımı ve kaynak kullanımının azaltılması

Çevreye zararlı ürünlerin AB piyasasına arz edilmesini engellemek amacıyla minimum gerekliliklerin belirlenmesi

2030 Hedefi: AB genelinde yeniden kullanılabilir, geri dönüştürülebilir ambalajlama, Tüketim alışkanlıklarını değiştirmeyi amaçlayan yeni iş modelleri

Yeni Sanayi Stratejisi Döngüsel Ekonomi Eylem Planı*

*Tablolar, Ticaret Bakanlığı'nın 12 Mart 2020 tarihinde gerçekleştirilen AYM kapsamında kaynak yoğun sektörler ile istişare toplantısındaki sunumundan alınmıştır.

6. Otomotiv Sektörü Özelinde Yeşil Mutabakat

Avrupa Birliği, 2050 yılına kadar tüm AB ülkelerini karbon nötrlüğü hedefine bağlayacak bir mevzuat üzerinde çalışıyor. Bu şekilde taşımacılık/ulaşım kaynaklı emisyonların 2050 yılına kadar %90 azaltılması amaçlanmaktadır. Diğer taraftan AB Komisyonu ithalattaki karbon vergisi planını da içeren Avrupa Yeşil Anlaşmasını hazırladı. Anlaşma kapsamında 2025 yılında alternatif enerjili araçlar için 1 milyon şarj ve dolun istasyonuna ulaşılması ve AB yollarında 13 milyon sıfır veya düşük emisyonlu araç olması hedeflenmektedir.

AB Yeşil Mutabakatında temel hedef Çelik, Kimya, Çimento başta olmak üzere Enerji yoğun sektörlerin karbonsuzlaştırılması ve modernize edilmesidir. Bu hedefe ulaşmak üzere gerekli yatırım yılda yaklaşık 175-290 milyar Euro'dur. 2030 yılına kadar 'sıfır' karbon emisyonlu çelik üretimine destek verilmesi amaçlanmaktadır.

Bu kapsamda özellikle İskandinav Ülkelerinde yaygın şekilde uygulanan karbon vergisinin ilerleyen yıllarda tüm AB ülkelerinde uygulanması beklenebilir. Böylece AB, karbon nötr bir Avrupa hedefi ile kriterlere uymayan motorlu araçlara ve bunların ithalatına ek vergiler getirebilir. Bu da AB ile gümrük birliği anlaşmamız bulursa dahi AB pazarında rekabetçiliğimizi olumsuz etkileyebilir.

Sınırdaki karbon düzenlemesi ile Karbon kaçağı riskini azaltmak amacıyla eşyanın karbon içeriğini daha doğru yansıtan bir ithalat fiyatı oluşturulması amaçlanıyor. İlk etapta

etkilenmesi muhtemel sektörler: Enerji yoğun ve kaynak yoğun sektörler olacaktır. AB Çelik, alüminyum ve diğer metal sektörlerinde, başta Çin olmak üzere pekçok ülkenin geniş teşvik uygulamalarını ve çevreye duyarlı olmayan üretimlerini eleştiriyor.

Sınırdaki karbon uyarlaması DTÖ ve AB Hukuku çerçevesinde 3 şekilde gerçekleştirilebilir: Sınırdaki karbon uyarlaması, İthalatçıların AB Emisyon Ticareti Sistemine dahil edilmesi, Paris Anlaşması'nda öngörülen iklim politikaları doğrultusunda üretim yapmayan 3. ülke ürünleri üzerine ithalat vergisi. İthalat veya ihracat odaklı olsun, sınırdaki vergi ayarlaması DTÖ kuralları kapsamında izin verilen bir haktır. Olası bir karbon vergisi büyük olasılıkla ayarlanabilir bir "dolaylı vergi" olarak nitelendirilecektir.

Ülkemiz otomotiv ihracatının %75-%80 aralığında AB ülkelerine yönelik olduğu düşünüldüğünde, otomotiv endüstrisinde AB'nin hedefleri doğrultusunda adımlar atılması önem taşımaktadır. Bu kapsamda hem mevcut üreticilerimizin alternatif enerjili araçlara yönelmesi, hem de ülkemize yeni otomotiv eko sisteminde fark yaratacak alternatif enerjili yeni araç yatırımları çekilmesi önem kazanmaktadır. ***Yeni nesil araç yatırımlarının ülkemize çekilebilmesi için özel bir teşvik mekanizması oluşturulması ve bu yatırımlar için uzun vadeli, düşük faizli kredi ile yatırım finansmanı sağlanması gerekmektedir.***

İhraç pazarlarımızda elektrikli / hibrit araçlara doğru yönelim ile otomotiv ürünlerinde önemli bir dönüşüm söz konusudur. Bu ise araç maliyet yapısında ciddi değişikliklere sebebiyet vermektedir. ***İlk etapta elektrikli araçların yaygınlaşabilmesi için gerekli fiziki altyapı (şarj istasyonları, elektrik üretimi, şebeke vb.) gerekse mevzuat altyapısının ve teşvik sisteminin gözden geçirilerek gerekli önemlerin alınması önem arz etmektedir.***

Özetle, European Green Deal ve Paris İklim Anlaşması Türkiye açısından ek bir risk oluşturmaktadır. Bu durum başlıca pazarımız konumunda bulunan AB Ülkelerinde ilave vergilerle karşılaşmamıza neden olabilir. Bu durumdan kaçınılması için gerekli adımların ivedilikle atılması gerekmektedir.

7. Tekstil Sektörü Özelinde Yeşil Mutabakat

Avrupa Komisyonu tarafından, iklim değişikliğine ilişkin olarak Komisyon'un yeni politika sürecine yer veren Avrupa Yeşil Anlaşması Bildirisi (European Green Deal) 11/12/2019 tarihinde yayınlanmıştır.

Komisyonun iklim değişikliği ile mücadele, çevre ve yeşil ekonomi konularındaki dönüştürücü politikalarına yer veren Avrupa Yeşil Anlaşması Bildirisi; temel sistemlerin sürdürülebilirliği destekleyen şekilde yeniden tasarlanmasına ilişkin politika önceliklerini ortaya koymaktadır.

Avrupa'nın mevcut politikaları ile 2050 yılında Avrupa'nın sera gazı emisyonu azaltımının %40 oranında gerçekleştirilebilecek olması yeni Avrupa Komisyon tarafından yeterli bulunmadığı, yeni Komisyon'un; Mart 2020'de Avrupa İklim Kanunu (European Climate Law) taslağını, 2020 yazı itibariyle Avrupa'nın sera gazı emisyonu azaltımı hedefinin arttırılmasına (2030 itibariyle min. %50 ve akabinde %55) yönelik bir planı hayata geçirmesi öngörülmektedir.

Komisyon tarafından iklimle bağlantılı tüm politika enstrümanlarının gözden geçirilme sürecinin Haziran 2021'de başlatılacağı ve söz konusu gözden geçirme kapsamında, Emisyon Ticareti Sistemi (ETS)'nin kapsamının genişletileceği ve üye devletlerin ETS dışında kalan sektörlerde de emisyon azaltımı hedefi koyması gibi hususlar ele alınacaktır.

Avrupa Yeşil Anlaşması Bildirisi'nde; vergilendirmenin iklim hedefleriyle uyumunun sağlanmasının önemli olduğunun vurgulandığı ve bu çerçevede Enerji Vergisi Direktifinin Avrupa'nın iklim hedefleriyle uyumlu olacak şekilde revize edilmesi hususu üzerinde durulduğu belirtilmekte ve Komisyon tarafından, seçili sektörler için ithalat fiyatının, eşyanın karbon içeriği dikkate alınarak belirlenmesine ilişkin "sınırdaki karbon vergisi düzenlemesi" mekanizması teklif edilecektir.

Tekstil sektörü; temel hammadde ve su kullanımında gıda, barınma ve nakliyenin sektörlerinin ardından dördüncü ve sera gazı emisyonları bakımından beşinci en etkili alandır. Dünya çapındaki tüm tekstillerin% 1'den daha azının yeni tekstil ürünlerine dönüştürüldüğü tahmin edilmektedir. Ağırlıklı olarak KOBİ'lerden oluşan AB tekstil sektörü, uzun bir yeniden yapılanma döneminden sonra toparlanmaya başlarken, değer bakımından AB'deki giyim eşyalarının % 60'ı başka yerlerde üretilmektedir.

Tekstil değer zincirinin karmaşıklığı ışığında, bu zorluklara cevap vermek için Komisyon, endüstri ve diğer paydaşlardan gelen geri bildirimlere dayalı olarak Tekstil için kapsamlı bir AB Stratejisi önerecektir. Strateji, sektördeki endüstriyel rekabet gücünü ve yeniliği güçlendirmeyi, tekstilin yeniden kullanım pazarı da dahil olmak üzere sürdürülebilir ve dögüsel tekstiller için AB pazarını güçlendirmeyi, hızlı modayı ele almayı ve yeni iş modellerini teşvik etmeyi amaçlayacaktır. Bu, aşağıdakileri içeren kapsamlı bir dizi önlemlerle elde edilecektir:

Tekstil ürünlerinin dögüsellğe uygun olmasını sağlamak için eko tasarım önlemleri geliştirmek, ikincil hammaddelerin alımını sağlamak, tehlikeli kimyasalların varlığıyla mücadele etmek ve işletmeleri ve tüketicileri güçlendirmek doğrultusunda sürdürülebilir ürünleri seçmelerini sağlamak ve yeniden kullanım ve onarım hizmetlerine kolay erişimlerinin sağlanması,

Özellikle hizmet modelleri, dögüsel malzemeler ve üretim süreçlerine teşvik ve destek sağlayarak ve uluslararası işbirliği yoluyla şeffaflığı artırarak, AB'de sürdürülebilir ve dögüsel tekstiller için iş ortamı ve düzenleyici mevzuatın iyileştirilmesi,

Üye Devletlerin 2025 yılına kadar sağlamak zorunda olduğu, tekstil atıklarının yüksek seviyelerde ayrıştırılarak toplanması için rehberlik sağlanması,

İnovasyon yoluyla, tekstil ürünlerinin sınıflandırılmasını, yeniden kullanımını ve geri dönüşümünü artırmak, endüstriyel uygulamalar ve genişletilmiş üretici sorumluluğu gibi düzenleyici önlemleri teşvik etmek.

8. SONUÇ

İklim değişikliği ve çevresel bozulma, Avrupa ve dünya için varoluşsal bir tehdittir. Bu zorlukların üstesinden gelmek için AB Komisyonu, Birliği modern, kaynak verimli ve rekabetçi bir ekonomiye dönüştürecek yeni bir büyüme stratejisi ortaya koyma sürecine girmiştir.

Avrupa Yeşil Anlaşması, AB ekonomisini sürdürülebilir kılma planı olup, bunu, iklim ve çevresel zorlukları fırsatlara dönüştürerek ve geçişi herkes için adil ve kapsayıcı hale getirerek yapma düşüncesindedir.

AB, Avrupa Yeşil Mutabakatı hedefleri kapsamında 2050 yılına kadar Avrupa kıtasını iklim nötr hale getirmek genel hedefi ile bir dizi derinden dönüştürücü politikalar tasarlamayı hedeflemektedir. Bu kapsamda, ülkemizin en büyük ihracat pazarı olan AB'nin politikalarına uyum çerçevesinde ülkemizde de kamu kurumları nezdinde bir dizi çalışma gerçekleştirilmeye başlanmıştır.

Bu kapsamda, sektörel etki analizlerinin hazırlanması ihtiyacı, sektörlerin nasıl etkileneceğinin belirlenmesi, devlet teşvik mekanizmasından faydalanma ve mevzuat değişikliği gerekiyorsa devreye alma süreçlerinin işletilmesinin önemi ortaya çıkmış olup, ülkenin, Paris anlaşmasına taraf olup olmamasının netleşerek yol haritasının çizilmesinin gereği ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca, Gümrük Birliği harici teşvik mekanizmalarından faydalanabilme, döngüsel ekonomiye geçiş için altyapı oluşturulması, daha az karbon yoğun ihracat için demiryolu ulaşımının etkinliğinin artırılması hususları da önem arz edecektir.

Çevreye etkisinde Türkiye'nin mevcut durumu özetlenirse; 2017 yılı itibariyle toplam sera gazı salınımı 526,3 milyon ton CO₂ olup, 1990 yılına kıyasla %140 ın üzerinde bir artış gerçekleşmiştir.

Karbon Yoğun Sektörlerde AB'ye İhracatımız

Yıl	AB'ye İhracat (milyon \$)	Dünyaya ihracat (milyon \$)	Pay (%)
2016	23.517	49.788	47,2
2017	23.062	52.346	44,1
2018	27.104	59.941	45,2
2019	26.979	55.256	48,8

Hangi sektörler: madencilik ve taşocağı işletmeciliği ile imalat sanayii altında 63 sektör ve alt sektör
Kaynak: T. C. Ticaret Bakanlığı

Avrupa Birliği'nin, Avrupa Yeşil Mutabakatı (AYM) kapsamında, başta sınırda karbon düzenlemesi olmak üzere hayata geçireceği kapsamlı değişiklikler, Türkiye-AB Gümrük Birliği ve Türkiye-AKÇT STA'sı kapsamında AB ile ticari ilişkilerimizi etkileyecek olup, olası etkilerin göz önüne alınarak; Karbon Düzenlemesi, Yeşil Üretim ve Sanayi Politikası konusunda sektörlerimizce eylem planı ortaya konulması gerekmektedir.

Bu kapsamda Atılacak Adımlar;

DTÖ ve AB Hukuku kurallarından yararlanılarak AB karbon düzenlemelerinden en azından bir süre için hariç tutulmaya yönelik çalışma,
AB'nin aday ve komşu ülkelere sağlamayı planladığı finansmandan optimum düzeyde yararlanmak üzere çalışma, yeşil dönüşüme ayrılan AB finansmanından azami fayda sağlanması; AB sektörleri ile işbirliklerinin geliştirilmesi
Sektörlerin ilgili Bakanlıklar ile diğer kamu otoriteleri ve STK'larla eşgüdüm içerisinde bilgilencmeleri ve üretim süreçlerini buna göre uyarlamaları
AB'nin "Yeşil Mutabakat"ın çeşitli aşamalarını yasalastırdığı süreci sektörlerin ve ihracat yapan firmaların yakinen takip edip, karar alma mekanizması üzerinde etki doğurmaya dönük katılım sağlaması
"Avrupa Yeşil Mutabakat Finansman Planı (Sürdürülebilir Avrupa Yatırım Planı" ve "Adil Geçiş Dönemi Fonu" kaynaklarından yararlanmak üzere çalışma yürütülmesi
AB'nin mevzuat değişiklikleri kapsamında müzakere süreçlerini özel sektörün etkin takibi
Elektrikli/Hibrid motorlu taşıtlar başta olmak üzere gözden geçirilen mevzuatlara adaptasyonun bütüncül politika uygulamaları ile desteklenmesi
İhracatımızda teknik engellerin daha yüksek standartlara uyumla bertaraf edilmesi
Yeşil üretim" odaklı üretim doğrultusunda iyi uygulama örneklerinin "Yeşil Alüminyum" gibi desteklenmesi ve bilinirliğinin artırılması
AB Renovasyon Dalgası girişiminin yurt dışı müteahhitlik hizmetleri açısından yaratabileceği fırsatların araştırılması şeklinde sıralanabilir.

KAYNAKLAR

1. T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı
<https://www.ab.gov.tr/52067.html>
2. TUSİAD <https://tusiad.org/tr/basin-bultenleri/item/10629-avrupa-yesil-mutabakati-turkiye-i-s-dunyasini-nasil-etkileyecek-webinari-duzenlendi>
3. UFUK2020 <https://h2020.org.tr/tr>
4. European Commission https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
5. <https://www.iklimhaber.org/avrupa-yesil-duzeni-buyuk-meydan-okuma-ve-kuresel-etkileri/>
6. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1593086905382&uri=CELEX%3A52020DC0102>
7. Doç. Dr. Çiğdem Nas, İktisadi Kalkınma Vakfı, Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Türk İş Dünyası İçin Beklentiler.

8. Dr. Pınar Artıran “AB Yeşil Mutabakatının Üretim ve İhracatımız Açısından Değerlendirilmesi” TİM sunumu

YASAL UYARI; Bu rapor Birliğimiz uzmanları tarafından güvenilir olduğuna inanılan kamuya açık kaynaklardan elde edilen bilgiler kullanılmak suretiyle, sadece bilgilendirme amacıyla hazırlanmıştır. Bu rapor ve içindeki bilgilerin kullanılması nedeniyle doğrudan veya dolaylı olarak oluşacak zararlardan Birliğimiz hiçbir şekilde sorumluluk kabul etmemektedir. Birliğimizin yalı izni alınmaksızın herhangi bir kişi tarafından, herhangi bir amaçla, kısmen veya tamamen çoğaltılamaz, dağıtılamaz veya yayımlanamaz. Tüm haklarımız saklıdır.